

ФОНД ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У БЕРЕЖАНЬСЬКОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ

ГОЛОД Н.А., БОЙКО Н.А. (м. Березани)

Copyright © 2014

УДК 069.02:908(477.84):069.51(045)

*Борітеся – поборете,
Вам бог помагає!
За вас правда, за вас сила
І воля святая!*

“Щороку працівники Березанського краєзнавчого музею в одному з просторих залів облаштовують виставку “У вінок Кобзареві”, приурочену до Шевченківських днів. Так триває вже понад 20 літ, і ніколи жодна не була копією – повторенням попередньої, адже постійно поповнювалися новими, розшуканими або ж подарованими експонатами, кожен з яких можна і слід вважати неоцінним внеском у творену народом Шевченкіану” [9, с. 144].

22 серпня (за 200 днів до 9 березня 2014 року) на сторінках регіональної незалежної рекламної-інформаційної газети “Береж інфо” стартував проект “200 кроків до Тараса Шевченка”, офіційна презентація якого відбулася 24 серпня 2013 року в Березанському краєзнавчому музеї. Проект “Розкажи світу про Тараса Шевченка” реалізують Березанська міська громадська організація “Рідне місто” (Володимир Якимів), Міське товариство Асоціації філателістів України (Олег Поливко), Міський клуб “Колекціонер” (Олександр Караневич), Товариство “Адамівка” імені Володимира Савчака (Микола Пересада) та Березанський краєзнавчий музей (Надія Голод).

Його мета – 200 днів до величного ювілею розповідати про Кобзаря щодня. У Березанському краєзнавчому музеї з цього дня діє постійна експозиція одного експоната не тему Шевченкіани. На початку вересня в музеї було проведено перший урок нового навчального року на тему: “Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття!”.

Важливою складовою проекту став випуск пам’ятної поштової картки “Розкажи світу про Тараса Шевченка” із зображенням офіційного логотипу Шевченкового ювілею (автор Олег Шупляк). Двісті пронумерованих поштівок з автографом автора логотипу розійшлися в “Міжнародний тиждень листа” (7-13 жовтня) з Березан на адресу українських (і не тільки) інституцій на всіх материках.

28 лютого відбулося відкриття виставки “200 кроків до Тараса Шевченка” (березень - травень), яка має три розділи: “Шевченкіана колекціонерів”, “Шевченкіана Березанського краєзнавчого музею” та “Березанці у вінок Кобзареві”.

“Шевченкіана колекціонерів” представлена філателістичними матеріалами “Останнім шляхом Кобзаря” Олександра Караневича (Березани), “Тарас Шевченко в монументальній скульптурі” Олега Поливка (Березани), “Тарас Шевченко на марках” Віктора Свищо (Березани), “Укрфілкадра: “Назустріч славному ювілею” Василя Прухницького (Львів), колекцією монет України Олега Місячка (Березани), збіркою “Тарас Шевченко у малій пластиці” Володимира Шкільного (Козова), колекцією етикеток сірникових коробок “Філуменістична Шевченкіана” Галини Панахид (Львів) та “Діти у вінок Кобзареві” роботи гуртківців Будинку творчості школярів (Березани).

“Шевченкіана Березанського краєзнавчого музею” розпочинається вишитою роботою “Портрет Т. Шевченка” о. Миколи Суса. Уродженця с. Тростянець Березанського району Тернопільської області. Отець Сус уже 34 роки на парафії у селі Дзвинячка, що у Борщівському районі. Марія Юрець – текст “Заповіту” вишила разом із зображенням Кобзаря. Оригінально й символічно відтворені на полотні майстрині Стефанії Щербатої теж портрет Поета і його “Заповіт”. Ці роботи виконані у 1992 році – у другому році незалежної України, і тоді ж поповнили скарбницю – фонди музею, як і рушник Марії Віятки з написом: “175 років від дня народження Т.Г. Шевченка” та інші вишиті роботи членкинь Клубу березанських вишивальниць.

Наступний експозиційний вузол – афіші Шевченківських свят, відображає вшанування Тараса Шевченка на Березанщині та поза її межами (1985-2014 рр.).

Шевченко художник, представлений альбомом в якому міститься 40 репродукцій його робіт, автор Касіян В.І., Київ видавництво “Мистецтво” 1963 р. [2]. Унікальним є теж альбом “Шевченко – художник”, виданий у 1954 році з приуроченням до 300-ліття відомого переяславського договору та “Кобзар” 1957 року випуску. Обидві книги були придбані колишнім вояком УПА, політв'язнем ГУЛАГу Іваном Андрійовичем Шагаєм та подаровані музею 9 березня 2004 року [1]. Два комплекти листівак “Т.Г. Шевченко - художник” Київ, видавництво “Мистецтво” 1979, 1980 роки (10x15 см) [16, 17].

З розділу Письмові документи та Рідкісна книга хочемо відзначити особливо визначні для нашого музею. Це “Тарас Шевченко. Гайдамаки”, видана Українською накладнею у 1947 р. у Мюнхені, ілюстрована художником А.Р. Сластьоновим; IX том з Повного видання творів Т.Г. Шевченка, виданий Українським науковим інститутом, Варшава-Львів, 1936 р.; книга “Тарас Шевченко. Життя і творчість у портретах, ілюстраціях, документах”, видавництво “Радянська школа”, 1960 р. Колекція великих та малих кобзарів [10, 11, 12, 13, 14, 15, 18], поетичних збірок, присвят, програм [4], запрошень [5], конвертів [7], закладок, марок Підпільної пошти України, екслібрисів художника – Ярослава Омеляна, газет та журналів.

Цікавою є книга про Тараса Шевченка “Про життя Тараса Шевченка” автор Денис Лукіянович, просвітні листки, р. 1918. Ч. 37, накладом Товариства “Просвіта” у Львові з друкарні наукового товариства ім. Шевченка, 24 с. ціна 10 сот. [6].

Одне із основних місць у експозиції до Т. Шевченка займає поштова картка із серії сучасники Т. Шевченка. На ній зображені: І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Шашкевич, П. Гулак-Артемівський, М. Костомаров, П. Куліш, М. Максимович. Видавець М. Шашкевич, 1904р. дарунок А. Захарківа-Олійника [8].

Зацікавлення відвідувачів матимуть два настільних бюсти і портрет, виготовлені з гіпсу, очевидно, ще у 20-30-х роках. Один з бюстів подарував музеєві в перші роки його створення бібліофіл, лікар, упорядник книги “Українські народні пісні з Лемківщини” Орест Гижа.

Краєзнавчий музей у історію свого зібрання мистецьких робіт зробив запис 7 липня 1980 року “Дарунок Вітольда Монастирського – портрет Антона Монастирського (художник В. Монастирський) та портрет пророка Т. Г. Шевченка пензлем Антона Монастирського (2.11. 1878–15.15.1969)”.

Це один з величних та цінних експонатів нашого музею. Адже А. Монастирський уродженець Тернопільщини, відомий художник України. За документами, даний портрет написаний у 1912 році, в період найвищої хвилі національного відродження українців у межах Австро-Угорщини. Отже, на долю цього портрета випало “бачити” всі ті нелегкі випробування, які переніс увесь західноукраїнський люд: І світова війна, період ЗУНР, пацифікація, більшовицькі репресії 1939-1941 рр., німецьке насилля, повоєнне енкавидистське беззаконня, боротьби підпілля ОУН й УПА... Та портрет як і ми українці жив і вижив, і сьогодні радує око відвідувачів.

Велика колекція образотворчого мистецтва зберігається у наших фондах, це роботи відомих художників: Володимир Савчак “Портрет Т.Шевченка” 2 роботи, Ярослав Крук “Шевченко - солдат”, “Шевченко - художник”, Ігор Крук “Шевченко в роздумах коло вогню”, Ярослав Миколишин “Шевченко в Кременці”, Іван Крамський “Тарас Григорович Шевченко” (репродукція), Ігор Лесик “Тарас Шевченко” (гіпсова мозаїка).

Окрім образотворчого мистецтва до фонду Тараса Шевченка увійшли 14 різьблених портретів Кобзаря. Серед цих експонатів є роботи відомого різьбяра Осипа Величка. Особливо цінним експонатом музейна збірка поповнилась у день свого 30-річного ювілею (20.09.2010 р.). Це робота В. Калінкіна – портрет Т. Шевченка (дарунок Г. Шинкарьової).

Твір “Василь Бідула різьбить погруддя Тараса Шевченка” робота Віктора Калінкіна. Варто наголосити на тому факті, що ця робота “мабуть перша і досі єдина” спроба відобразити в дереві цілу історичну подію з життя Бережанщини – підготовку до встановлення пам'ятника Т.Г. Шевченку при шляху край села с. Жуків у 1911 році [9, с. 98].

Скульптор В. Лупійчук представлений копіями фотографій робіт з персональної виставки в музеї (з дарчими підписами автора) по творах Т.Г. Шевченка: “Сліпий Кобзар”, “В татарську неволю”, “І на диво серед поля тополею стала”, “Поєдинок з ворогом”, “В похід”, “Провожала мати сина”, “Жінки навідь з рогачами пішли в гайдамаки”, “Сурмач”, “Катерина”, “Нічого кращого немає, як тая мати молодая”, “Ярина”, “Поєдинок”, “Смертельний поєдинок”, “Кармелюк в кайданах”, “На уходах”, “А там степ і могила”, “Шевченко в солдатах”, “Не втечеш враже”, “Пошкандибала пішла Івана сина годувать”, “Гамалія”, “Мені тринадцятий минало”, “Наступила та чорна хмара”, “Козак з молькою”, “Кличе в похід”, “Козак Трясило б'ється з ворогами”, “Мені здається що це я, що це та молодість моя”, “Козак в дорозі”, “Ярина”.

Привертає до себе увагу фото-листівка із зображенням пам'ятника Т. Г. Шевченка у м. Київ. Листівка заадресована Дмитром Мироном-Орликом (відомий ідеолог та діяч ОУН) до батька (передала сестра Віра Мирон).

Останнє надходження про яке хочеться згадати – це два старовинних рушники подаровані нам до 200-річчя Т.Ш. Шевченка. Це дарунок від учнів та педколективу Чорнявського навчально-виховного комплексу ЗОШ I-II ст. (директор Г.І. Сиплецька) Черкаської області. Ми вдячні вчительці Олексенко Світлані Вікторівні за сприяння та передачу нам цих пам'ятних вишиванок з Черкаського краю – оспіваної Тарасом Шевченком землі.

За свою майже 35 річну діяльність Бережанський краєзнавчий музей збагатив фонд Тараса Шевченка понад 230 предметами. Які увійшли і різні відділи: письмові документи, речові, фотографії, декоративно-прикладне мистецтво, образотворче мистецтво, нумізMATика і боністика.

Вшанування великого Кобзаря у музеї триватиме. Науковими співробітниками буде презентовано “Фонд Тараса Шевченка у Бережанському краєзнавчому музеї” та краєзнавче дослідження “Тарас Шевченко у Бережанській гімназії”, а також презентація спільних напрацювань з головою Міського клубу “Колекціонер” Олександром Караневичем, каталогу “Тарас Шевченко у філателії”. Заплановані: тематичні уроки, лекції, семінари, кінолекторії, участі у міжнародних, всеукраїнських конференціях, урочистих академіях; Європейський проект “Ніч в музеї” на тему: “Бережанці в вінок Кобзареві”; закриття проекту “200 кроків до Шевченка”. Усі ці заходи матимуть своє продовження, адже музейні фонди поповняться новими цінними, історичними, можливо раритетними предметам. Завершальним етапом буде II Міжнародна наукова конференція “Бережанська гімназія: сторінки історії”, присвячена 200-літтю Тараса Шевченка.

Тарас Шевченко своїм Словом промовляє однаково пристрасно і зрозуміло до всіх українців, своїм безсмертним іменем об'єднує всіх нас в одну сім'ю, вільну і нову.

1. Альбом репродукцій картин Т. Г. Шевченка дар музею від політв'язня, жителі м. Бережани Шагая Івана Андрійовича (БКМ 6788, Інв. 2680);

2. Альбом. Шевченко – художник. 40 репродукцій, автор В.І.Касян, Київ “Мистецтво”, 1963 р. (БКМ 5251, Інв. 2084);

3. Афіша. 10 березня 1985 року запропонуємо на літературно-музичний вечір “В сім'ї вольній новій” (БКМ 3932, Інв. 1287);

4. Запрошення на святковий концерт “Співають Кобзареві струни”, присвячений 175-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка. РБК, м. Бережани, 9 березня 1989 р. (БКМ 5342, Інв. 2161);

5. Запрошення 20 травня 1990 року в м. Підгайці відбудеться загально районне Шевченківське літературно-мистецьке свято “В сім'ї вольній, новій”, присвячене 150-річчю від дня виходу в світ “Кобзаря” (БКМ 5979, Інв. 2354);

6. Книга. Про життє Тараса Шевченка. Написав Денис Лукіянович. Просьвітні листки. Р.1918. Ч.37. Накладом Товариства “Просьвіта” у Львові з друкарні наукового товариства ім. Шевченка. – 24 с. Ціна 10 сот. (БКМ 9425, Інв. 3797);

7. Конверт “Пам'ятник Т.Г.Шевченку в м.Козова. 1993 р.” із пам'ятним штемпелем “Пам'ятнику Т.Г.Шевченку в м. Козова 20 років”. Козова. 23.05.2013” та маркою номіналом 2 гривні, календарним штемпелем. Козова – 2013, наклад 60 прим. Ідея – Любомир Півсєток, оформлення – Андрій Пиллюх (БКМ 9242, Інв. 3650);

8. Поштова картка із серії сучасники Т. Шевченка. На ній зображені: І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Шашкевич, П. Гулак-Артемовський, М. Костомаров, П. Куліш, М. Максимович. Видавець М. Шашкевич, 1904р. дарунок А. Захарківа-Олійника (БКМ 8897, Інв. 3380);

9. В. Савчук. Тарас Шевченко і Бережанська земля. Бережани, 2008. – 144 с.;

10. Тарас Шевченко “Кобзар”. Вступна стаття академіка АНУРСР Максима Рильського. державне видавництво художньої літератури, Київ, 1960р. (БКМ 199, Інв. 38);

11. Тарас Шевченко “Кобзар”, передмова Івана Ставничого, видавництво “Універсальна бібліотека в Станіславі” 309с. (БКМ 7924, Інв. 119);

12. Т. Шевченко “Кобзар”, повне зібрання творів, ілюстровано. Київ 1964 р. (БКМ 5925, Інв. 2315);

13. Тарас Шевченко “Кобзар”. - К. - Видавництво “Дніпро”. – 1966. – 622 с. (БКМ 9426, Інв. 3798);

14. Тарас Шевченко “Кобзар”. - К. – Державне видавництво художньої літератури. – 1957. – 627 с. Дарчий напис: “Бережанському краєзнавчому музею на відзначення 190-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка. 9.03.2004 р. І.А.Шагай” (БКМ 9427, Інв. 3799);

15. Тарас Шевченко “Малий Кобзар”, 1964 р. (БКМ 8182, Інв. 3156);

16. Т.Г.Шевченко – художник. Комплект листівок. К. – “Мистецтво”. – 1979. 15 листівок (БКМ 9436, Інв. 3808);

17. Т.Г.Шевченко – художник. Комплект листівок. К. – “Мистецтво”. – 1980. 32 листівки (БКМ 9437, Інв. 3809);

18. Der Kobsar Taras Schewtschenko / mit illustrationen nach originalen des autors. Moskau 340 s. “Кобзар” Тарас Шевченко/ видавництво літератури на іноземних мовах, Москва. – 340с. (БКМ 7161, Інв. 2865).